

Аналіз ч. 5 ст. 11 ЦК України, в якій зазначено, що у випадках, встановлених актами цивільного законодавства, цивільні права та обов'язки можуть виникати з рішення суду, дозволяє прийти до висновку, що фідучіарні обов'язки опікуна чи піклувальника перед підопічним виникають саме на підставі рішення суду про встановлення опіки та піклування судом (ст. 60 ЦК України).

Таким чином, підсумовуючи можна зазначити, що підставами виникнення фідучіарних обов'язків є: договори та інші правочини, юридичні факти, акти цивільного законодавства, зокрема, ЦК та СК України, рішення суду. Однак у більшості випадків, враховуючи природу переданої влади, відносини встановлюються за взаємною згодою. Згода часто оформляється договором, який може мати форму письмової згоди, усної домовленості. Важливо те, що взаємна згода засновує довірчі відносини і сигналізує про те, що метою однієї особи є передати повноваження, а метою іншої – прийняти їх.

Список використаних джерел

1. James Edelman, When do Fiduciary Duties Arise? 126 L.Q.R., 2010. P.302.
2. Paul B. Miller, The Fiduciary Relation. Philosophical Foundations of Fiduciary Law, 2014. P. 63–90.

Ходєєва Н. В.,
*кандидатка юридичних наук,
доцентка, доцентка кафедри
цивільного права та процесу
Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДДОГОВІРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ПЕРЕД ПАЦІЄНТОМ – СПЕЦИФІКА СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ

Під час дослідження в цивілістичній доктрині загальних питань переддоговірної відповідальності, особливостям переддоговірної відповідальності закладів охорони здоров'я перед пацієнтом не приділяється будь-якої значної уваги. Відповідно, не вивчено її підстави, умови, форми та інші специфічні риси.

Переддоговірна відповідальність є особливою відповідальністю і може бути як договірною, так і деліктною. На деліктну природу переддоговірної відповідальності закладів охорони здоров'я вказує наступне. По-перше, суб'єкти відповідальності не перебувають у договірних відносинах: несприятливі наслідки для пацієнта можуть настати ще до надання основних послуг пацієнту, наприклад, понесення

пацієнтом витрат пов'язаних з прибуттям до місця знаходження медичної організації. Збитки можуть виникнути після укладання договору, але внаслідок порушення переддоговірних обов'язків. По-друге, підставою переддоговірної відповідальності є правопорушення, яке не пов'язане з недотриманням умов основного договору: наприклад, розголошення відомостей про факт звернення пацієнта до закладу охорони здоров'я. По-третє, особа яка завдає шкоди (лікар чи інший медичний працівник) не збігається із суб'єктом відповідальності (медичним закладом). По-четверте, переддоговірна відповідальність виникає лише за наявності збитків чи моральної шкоди. І насамперед, особливості переддоговірної відповідальності закладів охорони здоров'я, виявляються у певній специфіці: суб'єктного складу, правопорушення та його умов, а також у формах відповідальності.

Щодо особливості суб'єктного складу. Аналіз законодавства дозволяє зробити висновок, що у переддоговірних відносинах, що передують наданню медичних послуг, бере участь дві особи: пацієнт – фізична особа та заклад охорони здоров'я (ст. 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я») [1]. Працівники закладу охорони здоров'я, які безпосередньо завдають шкоди пацієнту, несуть відповідальність переважно за нормам трудового, а не цивільного законодавства, крім випадків надання послуг особами за цивільно-правовим договором.

Згідно з чинним законодавством України пацієнт – фізична особа, яка звернулася за медичною та/або реабілітаційною допомогою або медичною послугою та/або якій така допомога або послуга надається [1]. Отже, з даного визначення пацієнт це фізична особа, якій надається медична допомога або яка звернулася за наданням медичної допомоги незалежно від наявності у нього захворювання та від його стану. Зі змісту цієї норми не ясно, чи може пацієнтом називатися фізична особа на всіх стадіях відносин з медичною організацією, у тому числі на переддоговірній. Фізична особа набуває статусу пацієнта, про що свідчить не лише факт звернення до медичної організації (наприклад, за отриманням інформації про медичну послугу, певного спеціаліста або за укладенням договору тощо), але й намір такої особи вступити у відносини із закладом охорони здоров'я. Момент набуття фізичною особою статусу пацієнта аналогічний тому, з якого моменту громадянин вважається споживачем: як зазначено у Законі про захист прав споживачів, таким є громадянин, у тому числі той, хто має намір замовити або придбати товар [2]. Про такий намір може свідчити, зокрема, заповнення анкети пацієнта; підписання згоди на обробку персональних даних, інформована добровільна згода.

До пацієнтів слід відносити повнолітніх, а також недієздатних та осіб з неповною цивільною дієздатністю. Від імені недієздатних внаслідок психічного розладу та малолітніх у переддоговірні правовідносини вступають їхні законні представники. Особи з неповною цивільною дієздатністю, відповідно до ч. 2 ст. 32 ЦК України, вчиняють правочини, за

винятком правочинів передбачених ч. 1 та ч. 2 ст. 32 ЦК України та ст. 31 ЦК України за згодою їх законних представників. Отже відповідно до вищезазначених норм чинного законодавства України, вчинення правочинів безпосередньо з закладами охорони здоров'я, можливе неповнолітніми лише шляхом одержання згоди від батьків (усиновлювачів) або піклувальника та органу опіки та піклування відповідно до закону. Проте згідно зі ст. 284 ЦК України, фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років і яка звернулася за наданням їй медичної допомоги, має право на вибір лікаря та вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій, а також позбавлена права самостійно отримати інформацію про стан свого здоров'я – ч. 2 ст. 285 ЦК України (цим правом наділяються батьки (усиновлювачі) або піклувальники та органи опіки та піклування) [3]. Тобто в ряді випадків передбачених чинним законодавством України, правами наділені не лише пацієнти, а також інші особи, які у результаті надання їм такого права не робить їх потерпілими: таким особам не може бути завдано шкоди.

Відповідно до ч. 1 ст. 1179 ЦК України відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою здійснюється нею самостійно на загальних підставах. Але у разі відсутності у неповнолітньої особи майна, достатнього для відшкодування завданої нею шкоди, ця шкода відшкодовується в частці, якої не вистачає, або в повному обсязі її батьками (усиновлювачами) або піклувальником, якщо вони не доведуть, що шкоди було завдано не з їхньої вини – ч. 2 ст. 1179 ЦК України.

Переддоговірна відповідальність неповнолітніх

У свою чергу відповідно до ст. 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» термін «заклади охорони здоров'я» визначено як юридична особа будь-якої форми власності та організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, що забезпечує медичне обслуговування населення на основі відповідної ліцензії та професійної діяльності медичних (фармацевтичних) працівників і фахівців з реабілітації [1]. А безпосередньо послуга з медичного обслуговування населення (медична послуга) – послуга, у тому числі реабілітаційна, що надається пацієнту закладом охорони здоров'я, реабілітаційним закладом або фізичною особою - підприємцем, яка зареєстрована та одержала в установленому законом порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, та оплачується її замовником [1]. Отже, суб'єктом переддоговірної відповідальності може бути заклад охорони здоров'я, чи фізична особа – підприємець, працівниками (громадянами за цивільно-правовим договором) якого порушено переддоговірні обов'язки. Тобто законодавство допускає створення закладів охорони здоров'я різних організаційно-правових форм. Встановлюється лише одну обов'язкову ознаку, це здійснення як основного (статутного) виду діяльності – медичної діяльності на підставі ліцензії.

Незважаючи на важливість інформованої добровільної згоди, дуже

часто до її підписання формально підходять: заклади охорони здоров'я не повною мірою роз'яснюють пацієнтові всі обставини майбутнього медичного втручання, а пацієнт обмежується підписанням згоди, часто не перевіряючи її зміст. За часту вміст інформованої добровільної згоди пацієнту роз'яснює лікар, але часто це робить працівник реєстратури. При цьому момент роз'яснення змісту інформованої добровільної згоди збігається з первинною консультацією або оглядом. Отже працівники реєстратури, просячи інформовану добровільну згоду, не надають у повному обсязі необхідну інформацію пацієнтові, обмежуючись її формальним підписанням.

Відтак, заклад охорони здоров'я завжди веде переговори не самостійно, а через своїх працівників, а також осіб, які надають послуги за цивільно-правовим договором, а також відшкодовує заподіяну ними пацієнтові шкоду (ст. 1172 ЦК України) [3], отже, переддоговірну відповідальність, несе заклад охорони здоров'я, як юридична особа, яка провадить медичну діяльність, або індивідуальний підприємець. Наприклад, коли пацієнту пропонуються альтернативні варіанти лікування, суб'єктами відповідальності може бути, кілька медичних закладів, якщо інформація не була надана жодною з них. У цьому випадку суб'єктів переддоговірної відповідальності може бути декілька. При множинності осіб на стороні закладу охорони здоров'я відповідальність є пайовою чи солідарною.

Отже, особливість переддоговірної відповідальності закладів охорони здоров'я проявляється у специфіці суб'єктів.

До них належить заклади охорони здоров'я, які відповідають за шкоду, заподіяну працівниками, які здійснюють діяльність за трудовим договором, а також особами, які надають послуги з цивільно-правового договору. У зв'язку з цим суб'єкт відповідальності та безпосередньо особа яка заподіяла шкоду не збігаються. До медичних працівників належить як лікар, так й інші медичні працівники, зокрема, працівники реєстратури. В ряді випадків передбачених чинним законодавством України, правами наділяються не лише пацієнти, а також інші особи, які у результаті надання їм такого права не робить їх потерпілими: таким особам не може бути завдано шкоди.

Список використаних джерел

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12?findtext=пацієнт#w1_1.
2. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05. 1991 р. № 1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.
3. Цивільний кодекс України від 1601.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15>.